

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Darius Staliūnas
Giedrius Subačius
Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

Akademijos kapelionu tą patį mėnesį paskiriamas trinitorių ordino vienuolis Romanas Kačanovskis (Kaczanowski), Antakalnio vienuolyne dėstęs lotynų kalbą ir padovanojęs Akademijai biblioteką. Jis buvo baigęs Vilniaus gimnaziją, universitete gavo filosofijos kandidato laipsnį.

Ilga raštų “kova” vyko dėl vokiečių kalbos dėstytojo W. Bierfreundo. Vidaus reikalų ministras ketino vokiečių kalbos dėstytoju skirti Arnoldą Grauertą, anksčiau dėščiusį seminarijoje. Asesorius A. Grauertas nuo 1823 m. dirbo civilinio gubernatoriaus kanceliarijoje, versdavo tekstus. Jis pats parašė vidaus reikalų ministrui prašymą paskirti jį dirbti Akademijoje. “Patikimas ir atsidavęs vyriausybei”⁷², – taip jį apibūdino generalgubernatorius. Aišku, Vilniaus vyskupui tokių “patikimų” žmonių nereikėjo. Gubernatoriaus kanceliarijos tarnautojas ne tik pats norėjo dirbti Akademijoje – jį rėmė ir oficialus valdžios atstovas gubernatorius. Norėdama paskirti savo žmogų, valdžia privalėjo “skandinti” kitą kandidatą, todėl W. Bierfreundas, išsilavinęs žmogus, universiteto auklėtinis, buvo apkaltintas laisvamanybe ir nepastovumu. Be to, jo žmona nepraėjus nė mėnesiui po vestuvių nusiskandino Neryje. Asesorius Aleksandras Andersonas pateikė kaltinimą, kad jo sūnus dėl W. Bierfreundo įtakos dalyvavo sukilime. Buvo nustatyta, kad W. Bierfreundas palaikė ryšius su sukilėlių emisaru. Gubernatorius negailėjo kaltinimų vyskupo kandidatui ir liaupsių A. Grauertui, tačiau vidaus reikalų ministro kantrybė galiausiai trūko, ir 1835 m. lapkričio 3 d. vokiečių kalbos dėstytoju jis paskyrė W. Bierfreundą⁷³. Tais pačiais metais Medicinos-chirurgijos akademijos ordinarinis profesorius Karolis Edwardas Eichwaldas sutiko dėstyti higienos kursą.

Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas. Pagal statutą Akademijs turėjo teisę suteikti teologinius studento, kandidato, magistro ir daktaro mokslo laipsnius. Tikslī procedūra statute nebuvo nustatyta, ir iš pradžių vyskupas suteikdamas laipsnius vadovavosi senąja Teologijos fakulteto laipsnių suteikimo tvarka. Caras leido Akademijos konferencijai (susirinkimui) parengti tikslūs egzaminų, disputų, mokslo laipsnių suteikimo nuostatus.

⁷² 1834 m. vasario [?] d. raštas vidaus reikalų ministrui, *ibidem*, l. 19.

⁷³ Vidaus reikalų ministro 1835 m. lapkričio 3 d. raštas Kolegijai, RVIA, f. 826. ap. 1, b. 2, l. 384.

1834 m. liepos 6 d. prasidėjo A. Klungevičiaus pirmininkaujama Akademijos konferencija, aptarusi projektą⁷⁴. A. Osinskio, L. Borovskio, I. Lobjkos pasirašytas, jis buvo išsiųstas vidaus reikalų ministrui tvirtinti. Deja, projektas dingo ministerijos stalčiuose. Tik carui apsilankius Vilniuje, 1838 m. pradžioje, ministras pateikė Kitatikių reikalų departamentui svarstyti Akademijos konferencijos sudarytas taisykles. Kaip visuomet, departamento valdininkai rado nesutapimų su Akademijos statutu, nebuvo nustatytas egzaminų skaičius ir kt. Kovo pabaigoje ministras gražino projektą Akademijai taisyti. Akademijos valdyba pataisė jį ir vėl išsiuntė ministrui.

Tik susekus Medicinos-chirurgijos akademijos demokratinę draugiją ir sušaudžius S. Konarskį caras įsakė vidaus reikalų ministrui patvirtinti Akademijos mokslo laipsnių suteikimo taisykles.

Patalpos. Pagal statutą Akademia ir vyskupijos seminarija turėjo būti kartu, tačiau klierikai viename pastate netilpo. “Ten, kur susikerta trys gatvės, iš kurių dvi vadinamos Savičiaus, o trečioji, aukštny kylanti – Bokšto, stovi didelis buvusios Dvasinės akademijos pastatas”⁷⁵. Tai – buvęs Vyriausiosios seminarijos pastatas (Savičiaus g. 13). Per sukilimą čia buvo ligoninė. Anksčiau šis pastatas priklausė augustinų vienuoliams. “Kiek toliau nuo šito statinio, prie Savičiaus gatvės (vedančios prie Rotušės), iškilusi Šv. Marijos Ramintojos bažnytelė, seniau priklausiusi augustinijonams, o kartu skirta kasdieninėms [...] Akademijos auklėtinių pamaldoms”⁷⁶. Susitarus su vienuoliais, šie pastatai 1807 m. buvo perduoti Vyriausiajai seminarijai, o dabar atiteko neseniai įsteigta Akademijai. Diecezinė kunigų seminarija nuo 1788 m. užėmė buvusį karmelitų vienuolyną prie Šv. Jurgio bažnyčios. “Šalia vienuolyno mažuose kiemeliuose dar visai neseniai galima buvo regėti bajorų dvarelių su podėliais ir klėtelėmis, kurie dabar sunykę ar perstatyti tolydžio retėja”⁷⁷. Akademijos ir diecezinės seminarijos pastatai buvo toli vieni nuo kitų, ir tai vyskupą labai vargino. Vidaus reikalų ministras leido, kol bus pastatytas naujas Akademijos pastatas, klierikus mokyti atskirai.

Vyskupas manė, kad Akademijos rektorius, inspektorius, kapelionas ir ekonomas turėtų gyventi pačiame Akademijos pastate arba šalia jos.

⁷⁴ Akademijos valdybos 1834 m. liepos 6 d. raportas, *ibidem*, f. 826, ap. 1, b. 2, l. 127.

⁷⁵ A. Kirkoras, *Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo apylinkes*, Vilnius, 1991, p. 98.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 107.